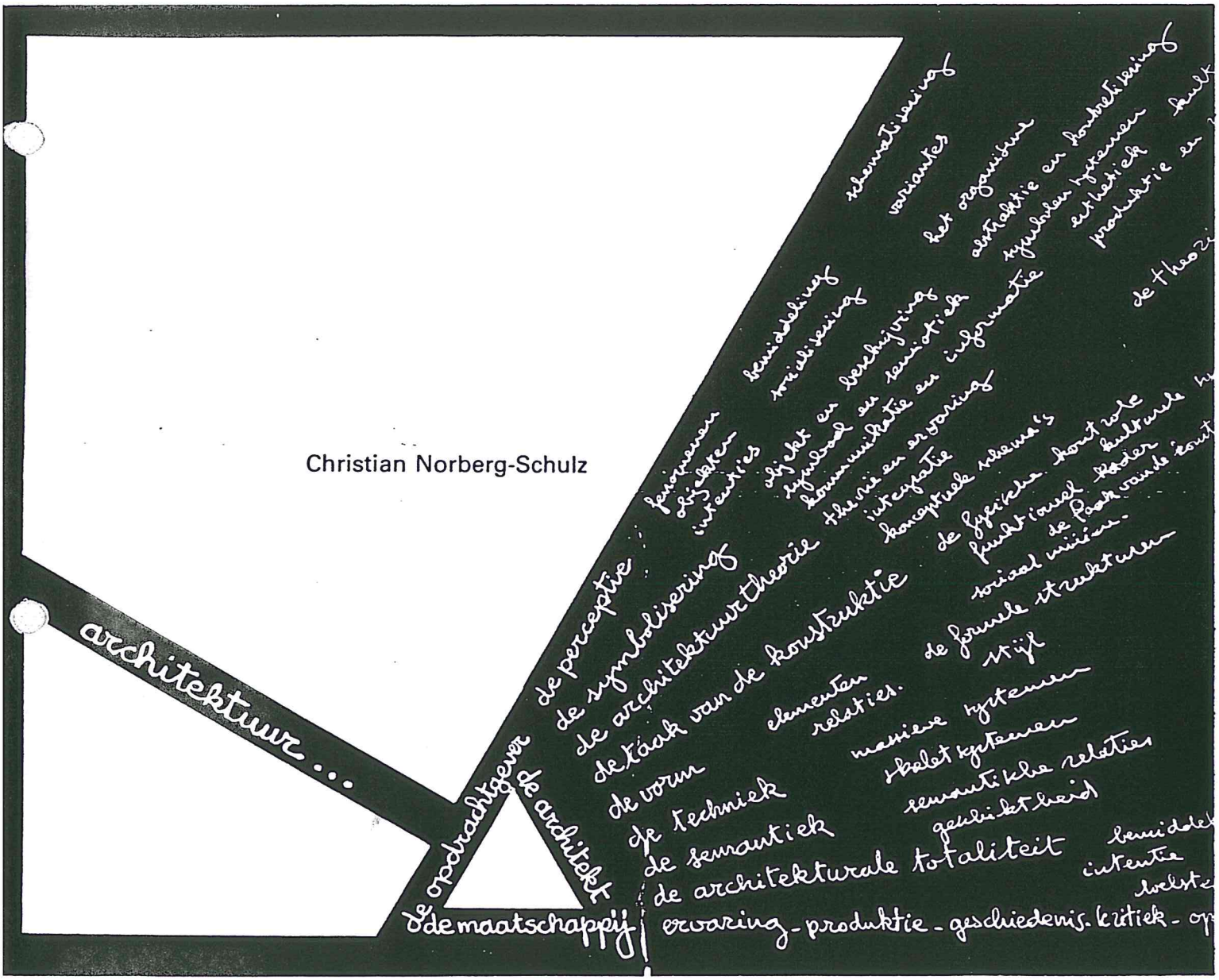
AFGIFTEKANTOOR BRUGGE X MAANDBLAD APRIL 90

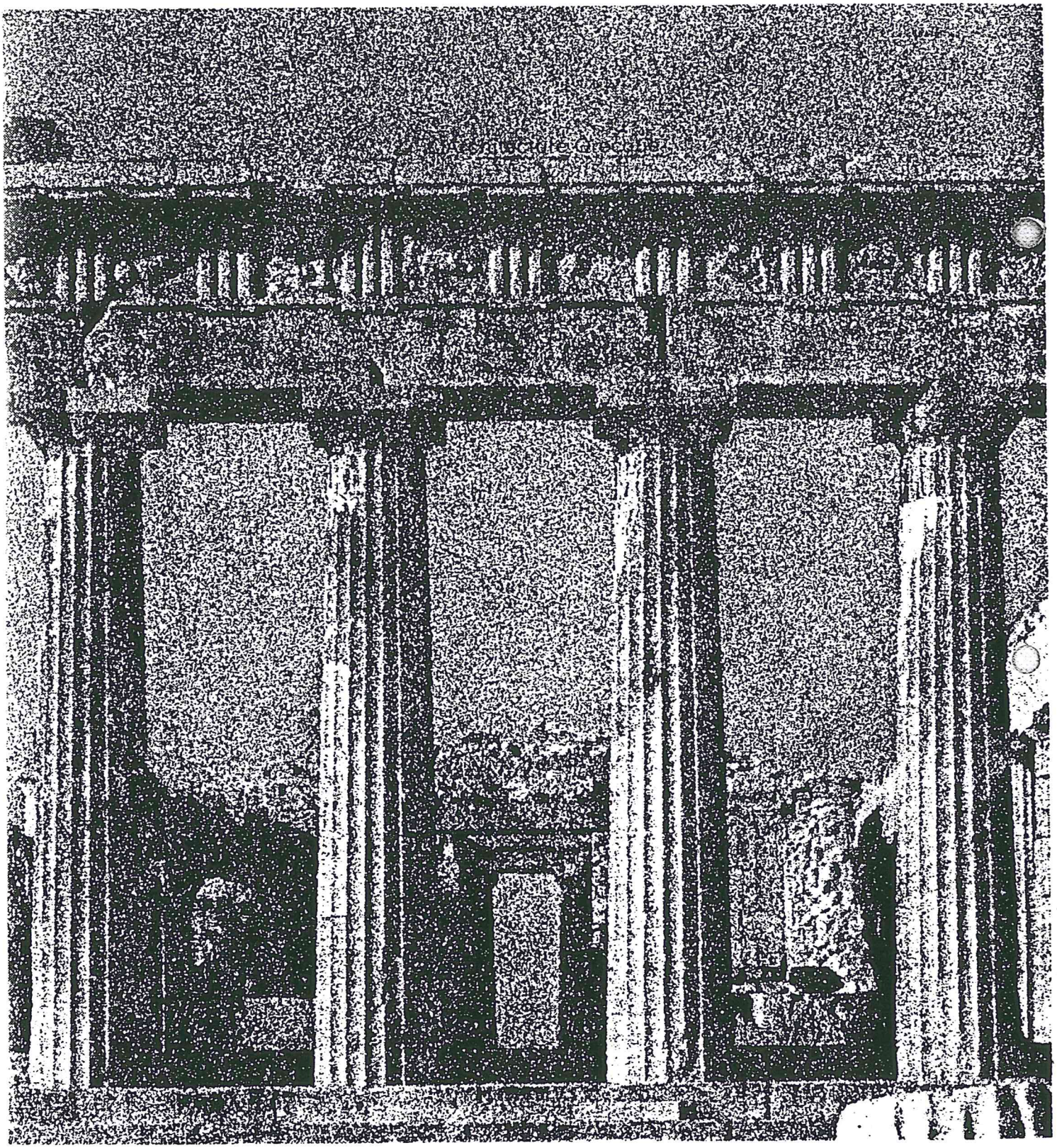
archipel

ver.uitg. Marc Felix, Koningstraat 43A, 8400-Oostende

archipel

Aandacht : de voordrachtavond werd vervroegd van vrijdag 6 april naar woensdag 4 april. Dit om belangstellenden de mogelijkheid te geven op vrijdag 6 april de wereldpremière van de Ensor-film bij te wonen in het Casino-Kursaal te Oostende.

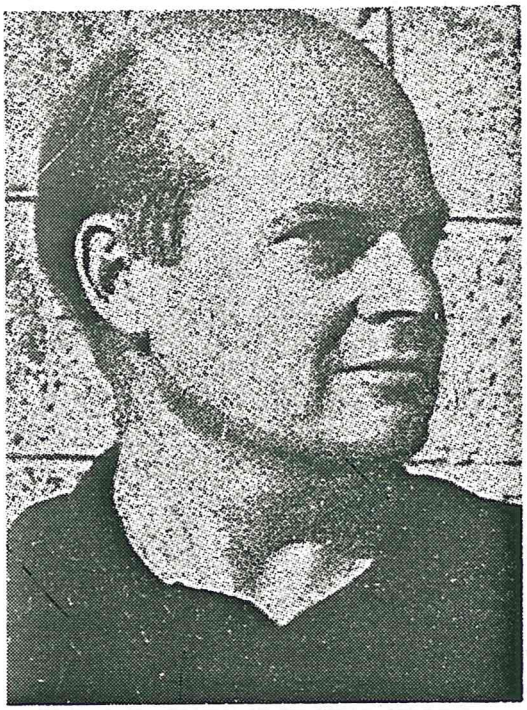

WOENSDAG 4 APRIL
"HET DENKEN VAN CHRISTIAN NORBERG-SCHULZ
voordracht door RAF DE SAEGER doctor ingenior-architekt

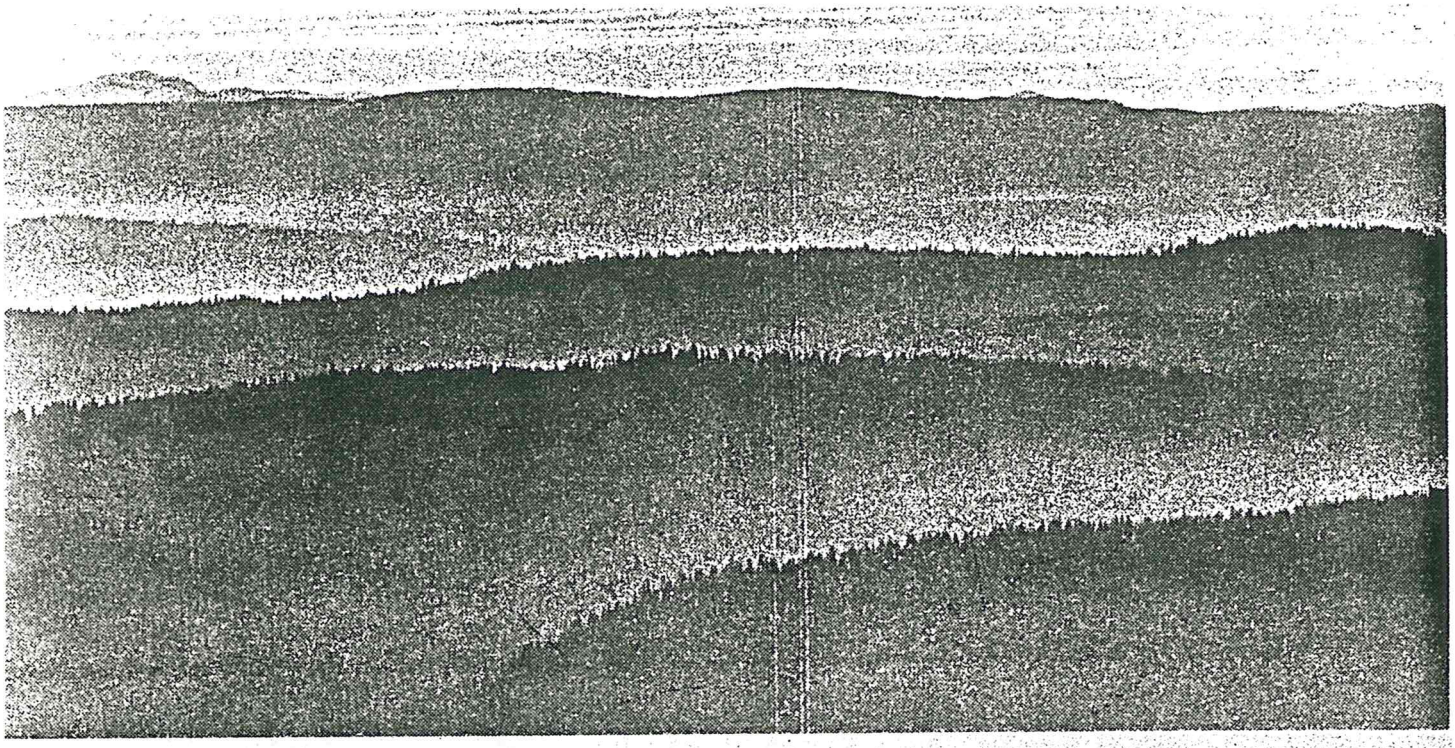
't LEERHUYS GROENINGE 35 BRUGGE
om 20u.00

CHRISTIAN NORBERG-SCHULZ (Oslo) is een monument in de architektuurteorie en de wetenschappelijke benadering van architektuur. ARCHIPEL nodigde RAF DE SAEGER uit voor een verkenning van zijn ideeëngoed. Raf DE SAEGER was medewerker van NORBERG-SCHULZ en doctoreerde bij hem.

Hoe algemeen en teoretisch een ontwerper een architektonisch probleem ook moge gesteld hebben, steeds zal de praktische nood van het realiseren invloed hebben op het projekt. Zo is o.a. de keuze van het materiaal, hoe poëtisch ook bedoeld, van onmiskenbaar belang in het opbouwen en realiseren van een ontwerp.
Ik raak hier niet zomaar toevallig het probleem van de keuze van het **materiaal** aan. Immers, het woord **materiaal**, dat etymologisch verwant is met het woord **mater**, refereert naar de menselijke behoefte voor geborgenheid, tederheid en ruimtelijke beschutting dat in het **moeder-archetype** vervat zit. De mens wordt daarbij op direkte wijze gekonfronteerd met dat schijnbaar ondefinieerbare, met die dingen die blijkbaar thuishoren in de wereld van dromers, dichters en filosofen.
En toch, toch werden deze dingen op een bepaald ogenblik zeer duidelijk omschreven en besefte men plots dat zij met het wezen van ons menselijk **zijn** te maken hebben. De bewustwording van deze schijnbaar ongrijpbare kwaliteiten brengt ons tot een heel bijzondere kijk op de dingen. Dat wordt bestudeerd in de fenomenologie, een discipline die met Husserl haar intrede deed in het Westerse denken. *'Wij moeten terugkeren tot de dingen zelf !'* zegt hij en het is deze uitspraak die ook later inspirerend zal werken op het begrijpen van de architektuur als fenomeen.
CHRISTIAN NORBERG-SCHULZ gaf niet zomaar toevallig zijn, volgens mij teoretisch meesterwerk, **Genius Loci** als ondertitel mee : *'Towards a Phenomenology of Architecture'*. Dit werk vertegenwoordigt een scharniermoment in de ontwikkeling van zijn teoretisch werk. Zo begon hij in *'Intentions in Architecture'* (1965) een taal op te stel-

len van waaruit de metodiek van het ontwerpen wordt geanalyseerd. Maar hij ging daarmee ook verder, hij ontwikkelde een architektuurteorie waarin de onmiddellijk ervaarbare wereld van vormen en technieken slechts als een onderdeel van de architektonische beleving worden beschouwd. Zijn tweede teoretisch werk *'Existence, Space & Architecture'* (1971) geeft ons het begrip waarmee dat schijnbaar ondefinieerbare, maar dat noodzakelijk toevoegende, wordt omschreven. Hij spreekt over de existentiële ruimte en wij zien hoe voor het eerst de werken van Bachelard, Bollnow, Merleau-Ponty en Heidegger bijzonder inspirerend werden wanneer er nagedacht wordt over architektonische ruimten.
Het denken van Heidegger zal het verdere werk van Norberg-Schulz blijvend inspireren, zoals dat nadrukkelijk aanwezig is in zijn volgende werk *'Genius Loci'* (1979).

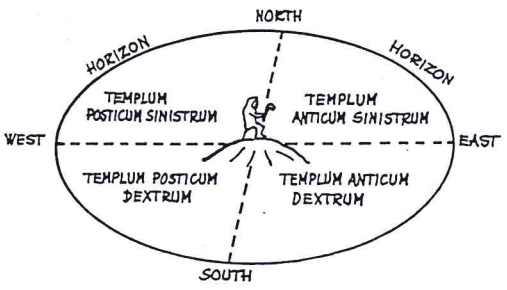

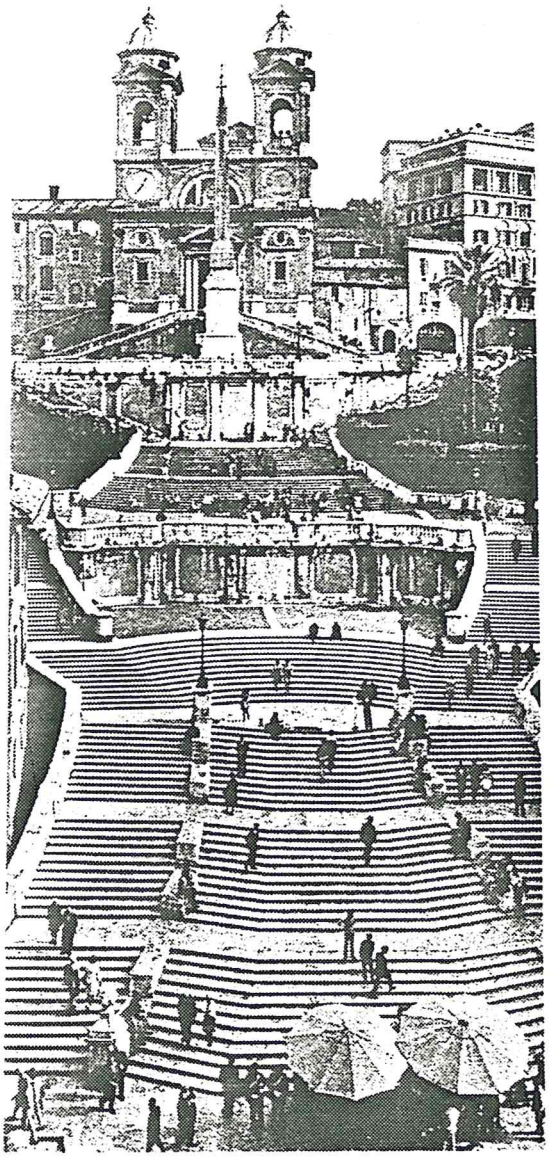

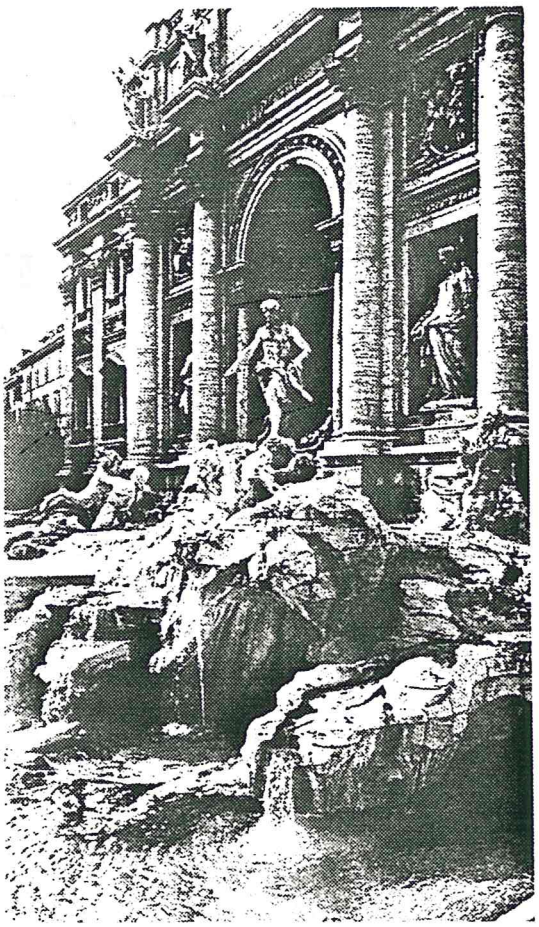
De identiteit van de plek, het zoeken naar de geest van het landschap, het zijn immers woorden die bijna letterlijk terug te vinden zijn in Heideggers *'Bauen, Wohnen und Denken.'*. En toch brengt Norberg-Schulz een aantal begrippen terug samen die in de noodzakelijke ontwikkeling van een architektonische taal van essentieel belang zijn. In zijn boeiend essay *'Kahn, Heidegger and the Language of Architecture'* (1979) ordent hij de strukturen van **topologie, typologie** en **morfologie**. In zijn recenter werk *'The Concept of Dwelling'* (1985), *'Roots of Modern Architecture'* (1988) en in zijn inleidingen tot het werk van **Botta** (1984) en **Boffil** (1985) herhaalt hij telkenmale het belang van de erkenning van de kwaliteiten in het landschap, in de plek waar architektuur ontstaat.

De aandacht voor de teoretische ontwikkeling toetst Norberg-Schulz permanent met de geschiedenis van de architektuur. Zijn meesterwerk op dat vlak is de publikatie van *'Meaning in Western Architecture'* (1974) dat voorafgegaan wordt door zijn historisch belangrijke werken *'Kilian Ignaz Dientzenhofer'* (1968), *'Baroque Architecture'* (1971) en *'Late Baroque Architecture'* (1971). Van onmiskenbaar belang in het werk van Norberg-Schulz is zijn aandacht voor elke vorm waarin architektuur zich manifesteert. Zo heeft hij een bijzondere bijdrage geleverd tot de ontsluiting van de volksarchitektuur voor het vaak akademische kader waarin architektuur besproken wordt. *'Stav og Laft'* (1969) en zijn inleiding tot *'Wooden Houses in Europe'* (1979) geven een duidelijk inzicht in het belang dat dit heeft in het ruimer kijken naar het fenomeen architektuur. Daarmee bevestigt hij slechts wat Husserl hem voorhield *'tot de dingen zelf moeten wij terugkeren !'* Het is zijn geloof in een autentiek beleven van architektuur.

RAF DE SAEGER
doctor ingeniφr
architekt

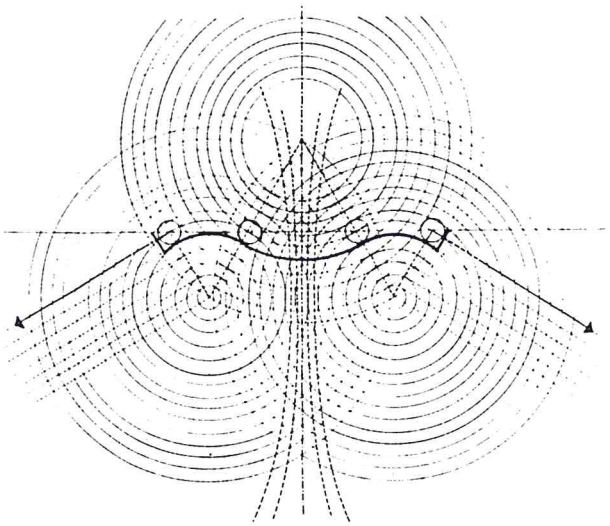

RAF DE SAEGER

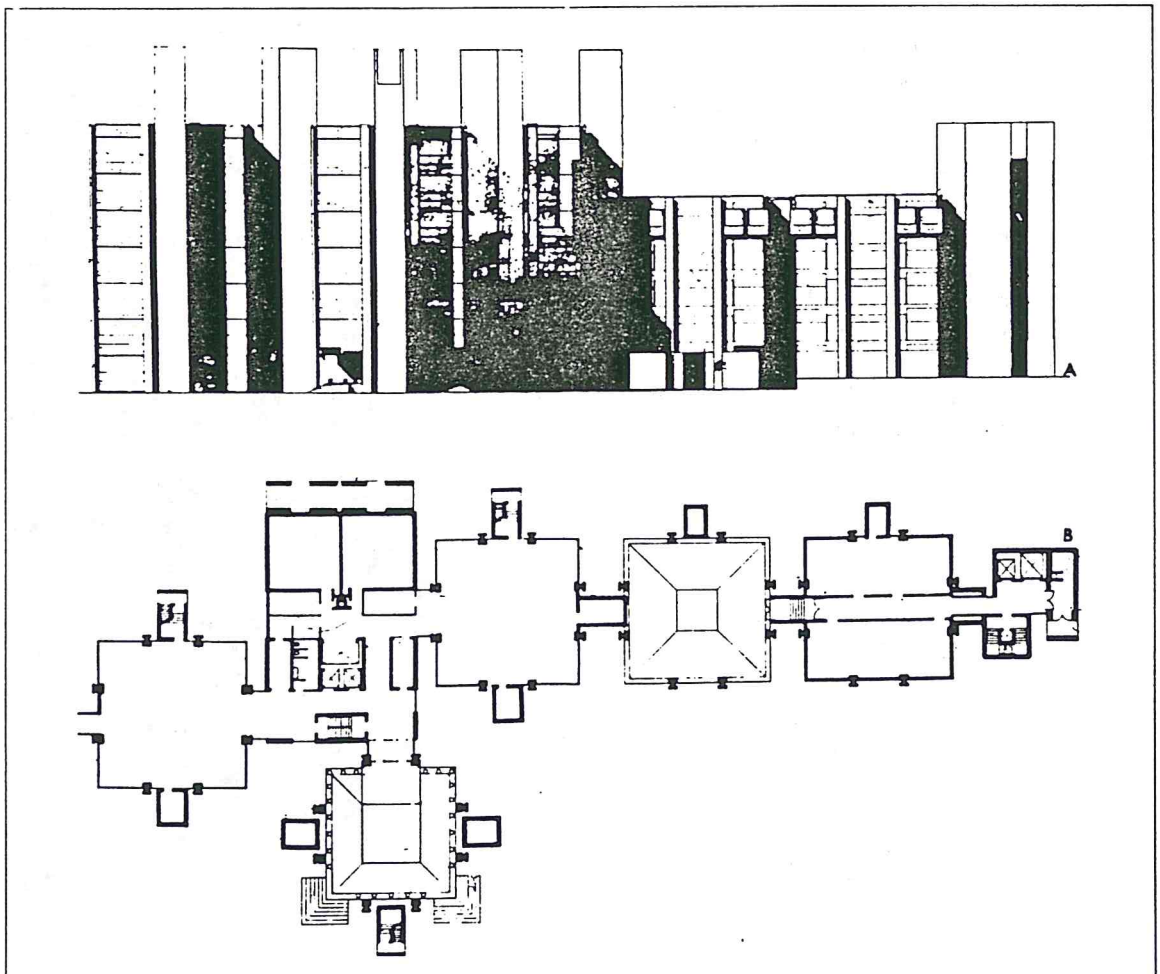
°1951

. architekt 1977, Sint-Lucas Brussel
. doctor ingeniør, 1985, Universiteit Oslo
. 1976-1977 : seminaries aan het Norsk Institut i Roma o.l.v. Chr. Norberg Schulz en H.P.L'Orange
. 1978-1985 : staatsstipendiaat, later assistent en medewerker aan de Universiteit te Oslo o.l.v. Norberg-Schulz
. sinds 1978 verbonden als assistent aan de architektuurinstituten Sint-Lucas te Brussel en Gent
. sinds 1985 voorzitter van de European Vernacular Group met zetel Oxford University
. organisatie van symposia :
  1987 : Wooden Architecture in China, Japan, Finland & Russia met Werner Blaser (Bazel)
  1988 : Houten Kerken in Moravië, Bohemen, Slovakije
  1988 : The Architectural personality of the British Isles met P. Smith (Wales)
  1990 : in het kader van het Festival van Vlaanderen : The Nordic Lights : Noorse Hedendaagse Architectuur (vanaf september 1990 te Brussel).

illustraties :

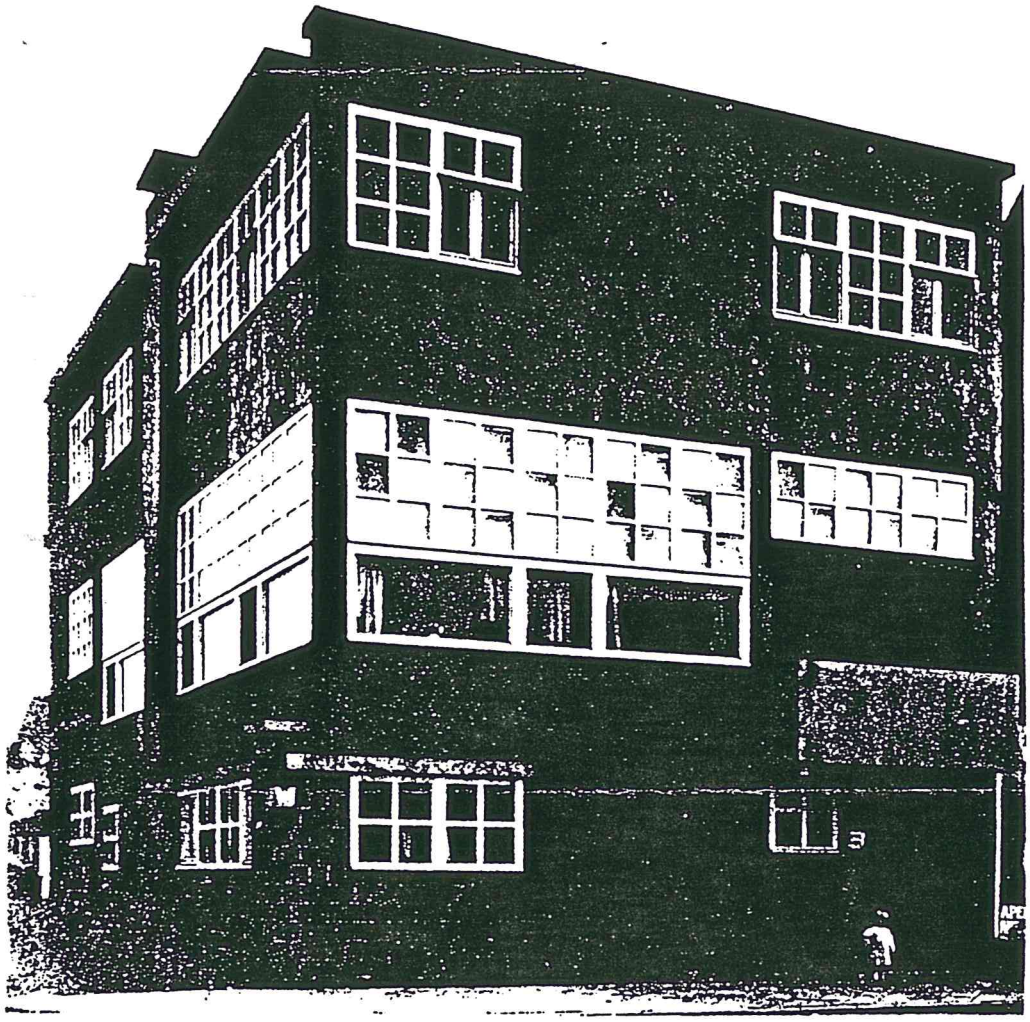
1. Parthenon Athene
2. Noors landschap
3. Alpijns landschap
4. Italiaans dorp
5. drievuldigheidstrappen Rome
6. Trevi fontein Rome
   uit Genius Loci
7. W. Muller. Die heilige Stadt
8. F. Bormomini. Ruimtelijk veld van een gevel. Analyse Portoghesi
9. Louis Kahn. Richards Medical Research Building

INTERBELLUM

Vereniging voor de studie van de vernieuwende creativiteit tussen de twee wereldoorlogen - v.z.w.
Olijfstraat 69, B-9000 Gent
Tel.: (091) 26 79 46
Bankrekening : 068-0851110-59

WONING DR. DE BEIR VAN ARCHITECT HUIB HOSTE TE KNOKKE BEDREIGD !

De woning De Beir te Knokke, gebouwd in 1924 op de hoek van de Dumortierlaan, vlakbij de Lippenslaan, is niet alleen één van de puurste creaties van Huib Hoste, maar ook één van de belangrijkste uitingen van het modernisme in België. Een gebouw moest "eve zuiver in elkaar zitten als een machine". Zo bracht het uitdrukking aan het karakter van de moderne tijd. Hoste, aldus Marcel Smets in "Openbaar Kunstbezit in Vlaanderen, keerde terug naar de essentie van de elementaire vorm. Vierkant, rechthoek, balk en kubus vormen de grondslag van een ruimtelijk systeem, dat toelaat die basis componenten door justapositie, interpenetratie, samenvoeging en contrast tot een nieuw geheel te herschikken.

Deze UNIEKE WONING wordt BEDREIGD ! De ondertekening van deze petitie kan dat verhinderen !

Ondergetekende, (naam + voornaam)

(functie)

(adres)

dringt aan op het behoud en de wettelijke bescherming van de WONING DR. DE BEIR uit 1924 te KNOKKE, hoek Dumortierlaan/F. Mosselmanstraat.

(handtekening)

WONING DE BEIR - HUIB HOSTE BEDREIGD MET AFBRAAK

Onlangs werd een bouwaanvraag ingediend om de woning De Beir, gebouwd in 1924 door HUIB HOSTE, af te breken en te vervangen door een appartementsgebouw. De woning is gelegen op de hoek van de Mosselmanstraat en de Dumortierlaan in Knokke.
ARCHIPEL heeft de minister Waltniel en het college van Burgemeester en schepenen te Knokke aangeschreven om te protesteren tegen de mogelijke afbraak van een belangrijk monument van moderne architektuur in België.
ARCHIPEL dringt aan op een klassering van deze woning (in 1979 werd een klasseringsprocedure ingezet) en pleit voor het behoud en restauratie van deze toprealisatie uit het oeuvre van HUIB HOSTE.
Ook de vereniging INTERBELLUM protesteerde tegen de mogelijke afbraak.

De aanslag

Het meesterwerk van architekt Huib Hoste wordt door sloping bedreigd.

BIJ het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog vlucht architekt Huib Hoste (1881-1957), zoals vele andere Vlamingen, naar Nederland. Hij komt er aan de kost als tekenaar en als architektuurcriticus bij *De Telegraaf*. Belangrijker voor zijn verdere ontwikkeling zijn de kontakten met de avant-garde figuren van de Nederlandse groep *De Stijl*, de architekten *Van 't Hoff* en *J.J.P. Oud*, en de beeldende kunstenaar *Theo Van Doesburg*.

Hoste publiceert in het legendarische blad van De Stijl tot hij in 1918 in konflikt komt met Van Doesburg, die hem zijn on-dogmatische architektuurvisie verwijt. Terug in Vlaanderen wordt Hoste de belangrijkste verdediger van een nieuwe moderne architektuur. In 1924 ontwerpt hij voor dokter *De Beir* een woning met praktijk te Knokke, ontegensprekelijk een van zijn knapste realizaties en een hoogtepunt in onze architektuurgeschiedenis van deze eeuw. Hoste kende De Beir al tijdens zijn verblijf in Nederland : via hem kreeg hij in 1917 de opdracht voor het Belgenmonument in Amersfoort. Dit massieve bakstenen bouwwerk werd opgetrokken als dankbetuiging voor de Nederlandse gastvrijheid tijdens de oorlogsjaren.

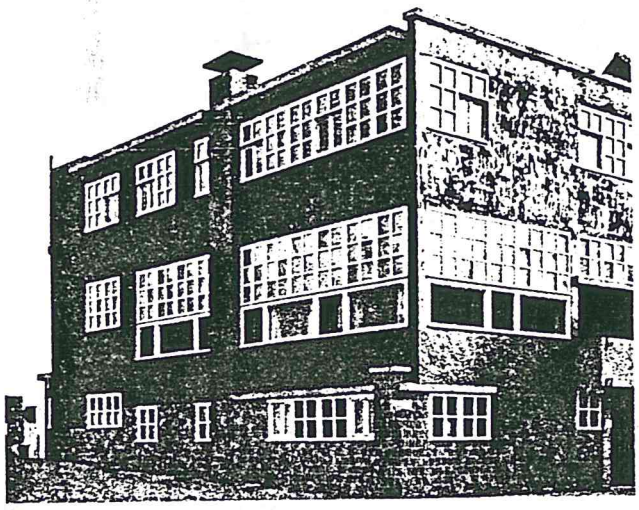
De bouw van de woning, gelegen op de hoek van de Dumortierlaan en de Mosselmanstraat, betekende in 1924 een donderslag bij heldere hemel. De Knokkenaars konden hun ogen niet geloven en bijna onmiddellijk kreeg de woning de bijnaam „het zwarte huis". Het verwachtingspatroon hoe een woning er moet uitzien werd door Hoste volledig doorprikt. Zowel in de konstruktie, de kompositie als in het kleurgebruik week het gebouw volledig af van de toenmalige bouwproduktie.

Woning De Beir is een eenvoudig rechthoekig volume met drie gevels. Hoste maakt een duidelijk visueel onderscheid tussen werken en wonen : de artsenpraktijk op de begane grond en de eigenlijke woning op de verdiepingen. De sokkel in kleine gele vierkantige bakstenen staat in fel kontrast met het zwart geschilderde bovenvolume. Het boeiende is hier dat Hoste de geel-zwart tegenstelling architektonisch aanwendt maar ook, misschien wel onbewust, een associatie oproept met zijn eigen sterk Vlaams bewustzijn en dat van zijn opdrachtgever.

De wijze waarop Hoste het bouwvolume behandelt is erg boeiend. De hoofdmassa blijft duidelijk samengesteld uit vlakken waaruit telkens een nevenvolume springt. De wijze waarop horizontale en vertikale vlakken samenkomen is fundamenteel beïnvloed door De Stijl. Raamopeningen worden hier door Hoste niet enkel gezien als gaten in een buitenwand maar als vlakken, basiselementen van een harmonische kompositie.

De plattegronden zitten verrassend goed in elkaar. Alle ruimtes bevinden zich rond een centraal gelegen trapruimte met zenitaal licht : een ruimtekoncept dat tot op vandaag intakt bewaard gebleven is.

Al in 1972 benadrukte professor *Marcel Smets* van de Leuvense universiteit in zijn monografie *„Huib Hoste, voorvechter van een vernieuwde architectuur"* de unieke plaats van woning De Beir in de ontwikkeling van de Belgische architektuur. „Dit werk getuigt op een vrijwel unieke wijze van een eigen „Vlaamse" interpretatie van de toenmalige modernistische ideeën over de-kompositie, die Hoste langs zijn kontakten met De Stijl heeft opgedaan. De *„de-compositie"*, die bij Mondriaan, Van Doesburg en zelfs bij Rietveld in lijnen en vlakken plaatsgrijpt, wordt er door Hoste in volume doorgevoerd. Het geeft aan hoe wij in Vlaanderen, al in 1924, tot een verwerking zijn gekomen van de nieuwe estetische teorieën die de vergelijking met de ons omringende landen meer dan goed kan doorstaan."

Woning De Beir in de jaren twintig : Vlaamse interpretatie van het modernisme.

In verschillende belangrijke Europese publikaties wordt woning De Beir beschouwd als een realizatie met internationale dimensie. In 1932 selekteerde de Italiaan *Sartoris* de woning voor zijn overzicht „Ghi Elementi dell'Architettura Funzionale". De Engelsen *Alison* en *Peter Smithson* onderstreepten in 1965 het avant-garde aspekt in hun publikatie „The heroic period of Modern Architecture". In alle publikaties met een overzicht van de Belgische architektuur neemt de woning een cruciale plaats in, zoals in het temanummer „De architektuur van het Interbellum" van „Openbaar Kunstbezit in Vlaanderen", gepubliceerd in 1987.

Spekulatie

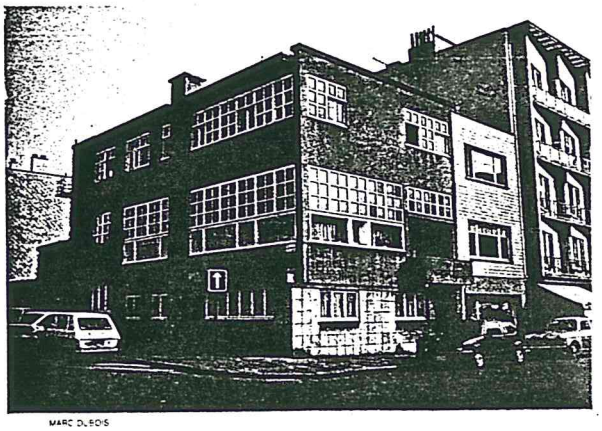
Door een gunstig ekonomisch klimaat beleeft de kust de laatste twee jaar opnieuw een bouwvoede. Wat niet werd gesloopt tijdens de „stormen" van de jaren zestig en zeventig moet er nu aan geloven. Dat woning De Beir aan deze spekulatieve vloedgolf zou ten ondergaan hadden velen voorspeld. Daarom pleitten verenigingen als het *Sint-Lucas-archief, Interbellum* en de *Stichting Architektuurmuseum* al jaren om dit gebouw bij hoogdringendheid op de monumentenlijst te plaatsen.

Al in 1979 deed de *Provinciale Commissie voor Monumenten en Landschappen* een dergelijk voorstel. In maart 1980 plaatste de toenmalige minister van Kultuur *Rika De Backer* woning De Beir op de voorontwerplijst maar in juli van hetzelfde jaar werd de klasseringsprocedure door de liberale minister *Kempinaire* stopgezet. De hoofdreden waarom de eigenaar, de voormalige burgemeester van Knokke en „dichter" *De Matteleare*, zich heftig verzette tegen een eventuele bescherming is erg eenvoudig. Woning De Beir is gelegen in een *Bijzonder Plan van Aanleg* (BPA) waar men een bouwhoogte toelaat tot zes bouwlagen. Dit BPA heeft men opgemaakt om te vermijden dat de spekulatie in de omgeving van de Lippenslaan nog grotere stedebouwkundige ontreding zou teweegbrengen. De eigenaar argumenteert dat hij financieel verlies lijdt bij een bescherming terwijl het in feite gaat om het derven van een spekulatieve meerwaarde !

Na veel aandringen door het Bestuur van Monumenten plaatste minister *Dewael* de woning in 1988 opnieuw op de voorontwerplijst. Reeds meer dan een jaar ligt het dossier op het bureau van minister *Waltniel* te wachten op een definitief beschermingsbesluit. Bouwpromotors werken echter vlugger dan ministers. Op 20 februari ontving het stadsbestuur een aanvraag om woning De Beir te slopen.

Een dergelijk gebouw met een architektuur-historische dimensie zou in de ons omringende landen al lang op de monumentlijsten staan. Woning De Beir is een monument, daarover zijn allen die inzicht hebben in onze architektuurproduktie het roerend eens. Hopelijk beseffen Knokke en minister Waltniel dat het slopen van woning De Beir een brutale aanslag betekent op ons kultureel erfgoed. Als er één gebouw uit de jaren twintig in aanmerking komt voor bescherming is het zeker dit meesterwerk van een der belangrijkste Vlaamse bouwmeesters van deze eeuw.

MARC DUBOIS ■

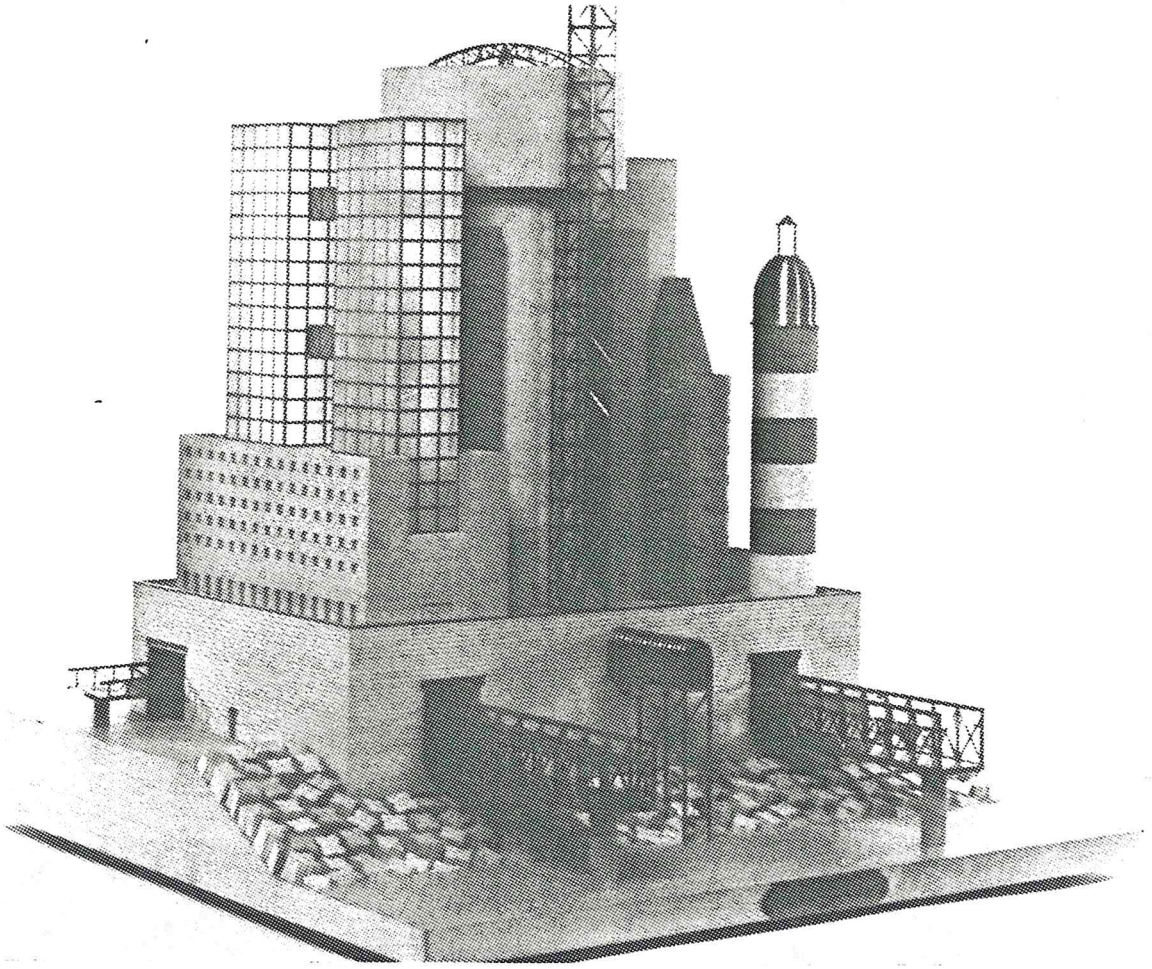

MARC DUBOIS

Woning De Beir : een monument dat geen bescherming krijgt.

SEA TRADE CENTER ZEEBRUGGE VIJF ONTWERPEN

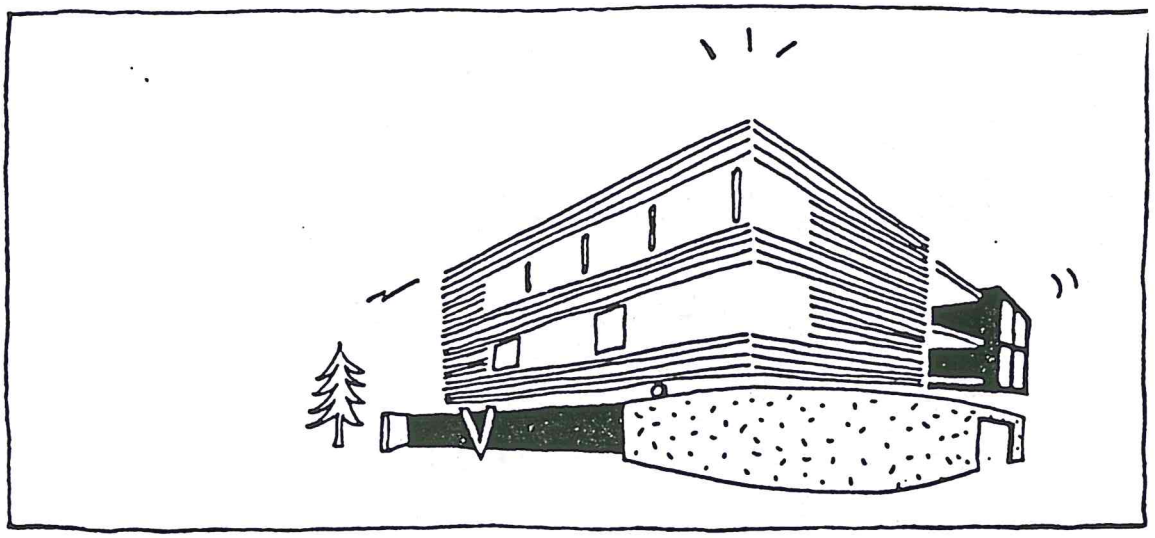
Van 24 maart tot 8 april presenteert De Singel te Antwerpen de resultaten van de wedstrijd voor een terminal-building in Zeebrugge. Vijf ontwerpen : A.w.g. bOb Van Reeth, Aldo Rossi en Claus Zuber, Fumihiko Maki, O.M.A. Rem Koolhaas, Charles Vandenhove en associés. Opening 29 maart om 18u.30. Inleiding G. Bekaert. Info 03/216.28.77.

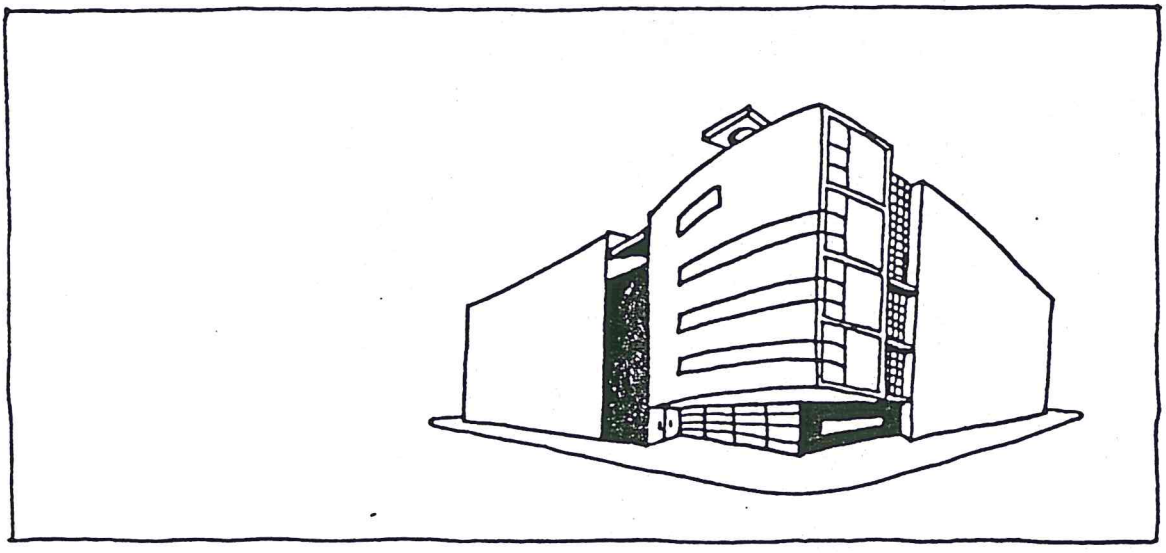
W.J. NEUTELINGS IN ANTWERPEN

Het tentoonstellingsseizoen 89-90 van De Singel wordt afgesloten met W.J. Neutelings. Vernissage op 24 april om 20u., voorafgegaan door een lezing van Neutelings om 19 u. Toegankelijk van 25 april tot 27 mei - dinsdag tot zondag van 14u-18 u. Info 03/216.28.77.

W.J. NEUTELINGS werd in 1959 in het Nederlandse Bergen-op-Zoom geboren. Hij studeerde aan de Technische Universiteit in Delft. Tussen 1981 en 1986 werkte hij bij Office of Metropolitan Architecture. Hij was als projekt-architekt betrokken bij de nieuwbouw van het Nederlands Danstheater en de stadhuis-competitie in den Haag. In 1986 verscheen van hem een studie "Ringcultuur", een onderzoek naar de ontwikkelingen en nieuwe ruimtelijke en architekturale mogelijkheden langs de stedelijke snelwegen. Sinds 1987 heeft hij een eigen bureau in Antwerpen en Rotterdam.
De tentoonstelling gaat in op recent werd 1987-1989. Deze expositie toont twee ontwerpen voor woongebouwen in Antwerpen. Eén ervan "Ringzicht" te Berchem is bijna voltooid. Verder worden

twee stedebouwkundige projekten één voor de Zuidrand van Den Haag en één voor Hamburg "Hamburg Hafen City" gepresenteerd. Daarnaast komen twee wedstrijdprojekten aan bod nl. het ontwerp voor de biblioteek in Alexandrië en het ontwerp voor het Europees Patentbureau in Den Haag. Neutelings werkt in zijn architektuur steeds met een aantal vaste principes. Het programma en de lokatie zijn uitgangspunt. In de opbouw van zijn gebouwen krijgt elke funktie een apart bouwvolume; bijgevolg worden complexe programma's vertaald naar simpele strukturen en plattegronden. Het experimenteren met kleuren, materialen en hun verschillende texturen wordt in elk ontwerp opnieuw verwerkt. Ook Neutelings' stedebouwkundig denken wordt gekenmerkt door een aantal dominerende principes. Hij ziet het hedendaagse verstedelijkt landschap als de "tapijtmetropool". Hij gelooft in de permanente transformatie en de toename van de complexiteit. Neutelings is overtuigd van het einde van de illusie van de 'stedebouwkundige orde'. Zijn stedebouwkundig denken is gericht op het zoeken naar wetmatigheden van nieuwe stedebouwkundige fenomenen (de ringkultuur, transformaties van oude havengebieden).

ARCHIPEL PROGRAMMA 89-90

1989

- VR 29 SEPTEMBER	"ONTWERPEN MET HART EN REDE" voordracht door MARC VAN DE STEEN interieur- en meubelontwerper
- VR 06 OKTOBER	architekt JEF VAN OEVELEN voordracht over eigen werk
- VR 20 OKTOBER	"JAPANSE TUINEN" voordracht door GUY LAURANT ind.ir tuinbouw
- VR 03 NOVEMBER	"SCENOGRAFIE" voordracht door architekt WERNER DE BONDT
- ZA 18 NOVEMBER	dagtrip HORTA EN JAPAN BRUSSEL bezoek aan Hotel Solvay, Van Eetvelde en Magasins Wauquez, tentoonstelling transfiguraties en Tokio plan. Rondleiding o.m. BARBARA VANDERWEE en JAN BRUGGEMANS
-ZA 02 DECEMBER	architekt MASSIMO PICA CIAMARRA (Napels) voordracht over eigen werk ism Bouwen Wonen Nu

1990

-VR 12 JANUARI	"DE VELE GEDAANTEN VAN HET MODERNE" LOOS EN DAS NEUE FRANKFURT voordracht door dr.ir. architekt HILDE HEYNEN
-VR 02 FEBRUARI	"BOUWEN TE BRUGGE. DE ULTIEME HALLUCINATIE..." paneelgesprek met moderator : WIM KENNIS, sprekers : PIET SWIMBERGHE, BOB VAN HAVERBEKE, SIEG VLAEMINCK, CHARLES VERMEERSCH, DENIS VAN IMPE, DIRK DE MEYER, Groeninge 35, Brugge om 20u.00
-VR 23 FEBRUARI	PARIS DECONSTRUCTIVISITED ...voordracht door architekt JOSE DEPUYDT 't Leerhuys, Groeninge 35 Brugge om 20u.00
-VR 16 MAART	"IBA - BERLIJN...GISTEREN, VANDAAG, MORGEN" voordracht door ir.arch. JAN SCHREURS 't Leerhuys, Groeninge 35 Brugge om 20u.00
-WOE 04 APRIL	"HET ARCHITEKTUURDENKEN VAN CHRISTIAN NORBERG SCHULTZ" voordracht door architekt RAF DE SAEGER 't Leerhuys, Groeninge 35 Brugge om 20u.00
-VR 27 APRIL	architekt PAUL VAN AERSCHOT voordracht over eigen werk 't Leerhuys, Groeninge 35 Brugge om 20u.00
-23 t/m 27 MEI	architektuurreis TICINO 23 mei nachttrein Oostende-Lugano 24 mei Como-Mendrisio-Lugano 25 mei Lugano 26 mei Locarno 27 mei Belinzona, Mendrisio, nachttrein Lugano-Oostende reisleider GUSTAVO MULHAU (enkel voor leden, inschrijvingsdokumenten worden eind februari - begin maart toegestuurd).
-VR 15 JUNI	...

ARCHIPEL PROGRAMMA 90-91 (voorlopig)

-VR 14 SEPT	architekt JO CREPAIN voordracht over eigen werk.
-VR 09 OKT	"ARCHITEKTUUR EN MUZIEK . VERGELIJKENDE IDEOLOGIEN" voordracht door MICHEL DUTRIEUE